

НАГЛАСИ И ИНФОРМИРАНОСТ НА ОБЩЕСТВОТО ОТНОСНО ПРОБЛЕМИТЕ НА ТРАНСПЛАНТАЦИЯТА НА ОРГАНИ И ТЪКАНИ

А. Воденичарова, И. Соколова, Д. Миликина, Д. Хаджиделева

PUBLIC ATTITUDES AND AWARENESS REGARDING PROBLEMS OF ORGAN AND TISSUE TRANSPLANTATION

A. Vodenitcharova, I. Sokolova, D. Milikina, D. Hadjideleva

Резюме: *Равнището на съвременната медицина наложи трансплантацията като най-доброто и често е единственото животоспасяващо лечение при крайна (терминална) фаза на органна недостатъчност. В този аспект от изключително значение за българското общество е целенасоченото и систематично развитие на трансплантацията и свързаната с нея дейност по насърчаване на донорството в страната.*

Ключови думи: *трансплантация на клетки, тъкани и органи, донорство, органни донори*

Summary: *The level of modern medicine has imposed transplantation as the best and often the only life-saving treatment in the final phase of organ failure. In this aspect, the purposeful and systematic development of transplantation and the related activity of promoting donation in the country is extremely important for the Bulgarian society.*

Key words: *cell, tissue and organ transplantation, donation, organ donors*

РЕОРГАНИЗАЦИЯ НА ТРУДОВИЯ ПРОЦЕС ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19

Николай Николов, Наталия Щерева-Николова

REORGANIZATION OF THE WORK PROCESS DURING THE PANDEMIC OF COVID-19

Nikolay Nikolov, Natalia Shtereva-Nikolova

Резюме: Трудовият процес е основна човешка дейност, която всеки извършва и е основа за индивидуалното съществуване. Пандемията от COVID-19 предизвика безпрецедентни промени в ежедневието на хората в глобален мащаб. Целта на настоящата публикация е да се изследват някои от социалните последици от реорганизация на трудовия процес по време на пандемията от COVID-19. Проведено е пряко и анонимно анкетно проучване сред 645 лица в платформата Google Forms. 22,3% от анкетиранията са имали усещания за несигурност по отношението на работата, почти двойно повече (44,8 %) отричат такива субективни чувства. Една от най-големите промени, предизвикани от пандемията, беше внезапното преминаване към работа от дома. 47,3% (жени – 192 и мъже - 113) от анкетиранията са работили/учили от вкъщи в някакъв етап от старта на пандемията.

Пандемията от COVID-19 постави на изпитание не само здравните системи по целия свят, но и много голям дял от бизнес средите като цяло, което наложи сериозна реорганизация на трудовия процес.

Ключови думи: трудов процес, работа от вкъщи, пандемия COVID-19

Summary: The work process is a basic human activity that everyone performs and is the basis of individual existence. The COVID-19 pandemic has caused unprecedented changes in people's daily lives on a global scale. The purpose of this publication is to explore some of the social consequences of reorganizing the work process during the COVID-19 pandemic. A direct and anonymous survey was conducted among 645 individuals on the Google Forms platform. 22.3% of all respondents had feelings of job insecurity, almost twice as many (44.8%) denied such subjective feelings. One of the biggest changes brought about by the pandemic was the sudden shift to working from home. 47.3% (women - 192 and men - 113) of the respondents worked/studied from home at some stage since the start of the pandemic.

The COVID-19 pandemic has tested not only healthcare systems around the world, but also a very large proportion of business environments in general, requiring a major reorganization of the work process.

Key words: work process, work from home, pandemic COVID-19

ОРГАНИЗАЦИЯ НА ДЕНТАЛНИТЕ УСЛУГИ В ГЕРМАНИЯ И БЪЛГАРИЯ

Деница Магин, Даря Петкова, Ралица Златанова

ORGANIZATION OF DENTAL SERVICES IN GERMANY AND BULGARIA

Denitsa Magin, Darya Petkova, Ralitsa Zlatanova

Резюме: Организацията на денталните услуги оказва съществено влияние върху удовлетвореността на пациента, който се превръща от пасивен участник в процеса на диагностика и лечение в активна фигура, чиято ценностна система, разбираня, познания и гледна точка заемат централно място в решенията, засягащи собственото здраве и благополучие. Статията представя и анализира организацията на денталните услуги в България и Германия. Проучени са дейностите за дентална помощ при частно и държавно здравноосигурените лица в Германия, както и организацията на денталните услуги в България. Направено е изследване и анализ на достъпа и времето за чакане при лекаря по дентална медицина в нашата страна чрез анкетно проучване.

Ключови думи: дентални услуги, организация, достъп

Summery: The organization of dental services has a significant impact on the satisfaction of the patient, who is transformed from a passive participant in the process of diagnosis and treatment to an active figure whose value system, understandings, knowledge and perspective occupy a central place in decisions affecting their own health and well-being. The article presents and analyzes the organization of dental services in Bulgaria and Germany. The activities for dental assistance for privately and state health insured persons in Germany, as well as the organization of dental services in Bulgaria, were studied. Research and analysis of access and waiting time at the dentist in our country was done through a survey.

Key words: dental services, organization, access

МОБИЛНОСТ И САМООБСЛУЖВАНЕ ПРИ ПАЦИЕНТИ СЪС ЗАБОЛЯВАНИЯ НА ГРЪБНАЧНИЯ СТЬЛБ

Владимир Пранджев, Даря Петкова, Ралица Златанова-Великова

MOBILITY AND SELF-CARE IN PATIENTS WITH SPINE DISEASES

Vladimir Pranzhev, Darya Petkova, Ralitsa Zlatanova-Velikova

Резюме: Заболяванията, които засягат гръбначния стълб могат да доведат до тежки инвалидиращи състояния, които да окажат влияние върху качеството на живот на пациентите. Целта на настоящата статия е да изследва и анализира наличието на проблеми с придвижването/мобилността и самообслужването при пациенти със заболявания на гръбначния стълб. Проучени, анализирани и оценени са наличието на затруднения при пациентите да стоят прави за дълъг период от време, да се изправят след като са седнали, да се придвижват сами в дома си, да излизат от къщи и да извървят дълго разстояние пеша. Изследвано е и съществуването на затруднения при самообслужването при хигиена, обличане, хранене и самостоятелност в ежедневието.

Ключови думи: мобилност, самообслужване, заболявания, гръбначен стълб

Summary: The diseases that affect the spine can lead to severe disabling conditions that affect the quality of life of patients. The aim of the present article is to investigate and analyze the presence of mobility/mobility and self-care problems in patients with spinal disorders. The presence of difficulties in standing upright for a long period of time, standing up after sitting, moving around the house alone, leaving the house and walking a long distance were studied, analyzed and evaluated. The existence of self-care difficulties in hygiene, dressing, eating and independence in everyday life was also investigated.

Key words: mobility, self-care, diseases, spine

**НА ФИЗИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ КАТО КОМПОНЕНТ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИЯ
НАЧИН НА ЖИВОТ НА ПОДРАСТВАЩИТЕ**
Иван Иванов, Анжелика Велкова

**THE IMPORTANCE OF PHYSICAL ACTIVITY AS A COMPONENT OF HEALTHY
LIFESTYLE IN ADOLESCENTS**
Ivan Ivanov, Angelika Velkova

Резюме: *Периодът на юношеството се характеризира с формиране и утвърждаване на навици за активен начин на живот, които благоприятстват физическото, интелектуалното и психическото развитие. Настоящата статия има за цел да изясни значението на физическата активност като елемент на здравословния начин на живот при подрастващите. Недостатъчната физическа активност е рисков фактор за множество социално-значими заболявания, които могат да бъдат предотвратени. Редовните занимания с физически упражнения и спорт благоприятстват изграждането на опорно-двигателния апарат, поддържат нормални нива на телесна маса, подобряват паметта и осигурява добро психично и социално здраве. Достигането на препоръчителните дневни нива на физическа активност от подрастващите е ключов фактор за добро здраве в дългосрочна перспектива. Нейната промоция е силен инструмент за превенция на социално значимите заболявания и изграждането на здрава нация. Активно участие в този процес следва имат родителите, здравните кадри и училищната общност.*

Ключови думи: *физическа активност, подрастващи, здравословен начин на живот*

Summary: *Adolescence is characterized by establishing and consolidating habits of an active lifestyle that favor physical, intellectual, and mental development. The aim of the current article is to clarify the importance of physical activity as a component of a healthy lifestyle in adolescents. Insufficient physical activity is a risk factor for many chronic diseases that can be prevented. Regular physical exercises and sports activity benefit the development of the musculoskeletal system, maintain normal levels of body mass, provide socialization through group classes, improve memory, and ensure good mental and social health. Attaining the recommended daily levels of physical activity by adolescents is a key factor for long-term good health. Its promotion is a strong tool for preventing major chronic diseases and achieving a healthy nation. Active participation in this process should be undertaken by parents, health professionals, and the school community.*

Key words: *physical activity, adolescents, healthy lifestyle*

ФЕНОМЕНЪТ „ВАКСИНАЦИОННА КОЛЕБЛИВОСТ“ И ДЕТЕРМИНАНТИ НА ИНДИВИДУАЛНОТО ПОВЕДЕНИЕ СПРЯМО ВАКСИНИТЕ

Иванина Томова – Ангелова, Анжелика Велкова

THE GLOBAL PHENOMENON OF VACCINE HESITANCY AND DETERMINANTS OF THE INDIVIDUAL VACCINATION BEHAVIOUR

Ivanina Tomova – Angelova, Angelika Velkova

Резюме: Исторически погледнато, ваксините са най-успешният обществено здравен профилактичен инструмент на човечеството. Въпреки категоричните научни доказателства за тяхната ефективност, през 1999 г. СЗО се налага да сформира Стратегически експертен съвет по ваксинацията (SAGE), който да се бори с ваксинационната колебливост. Разработени и валидирани са няколко теоретични модела за анализ на отношението към ваксините, които са представени в настоящия обзор. Обсъжда се най-универсално приложимият модел – матрицата на SAGE, като са представени в детайл контекстуалните и групово-индивидуалните детерминанти на поведението спрямо ваксините.

Ключови думи: ваксина, ваксинационна колебливост, теоретични модели за анализ на ваксинационната колебливост, фактори на ваксинационната колебливост

Summary: From a historical point of view, vaccines are humanity's most successful public health preventive tool. Despite strong scientific evidence of their effectiveness, in 1999 a Strategic Expert Council on Vaccination (SAGE) was formed by WHO to combat vaccine hesitancy. Several theoretical models for the analysis of vaccine attitudes have been developed and validated and are presented in this review. The most universally applicable of them - the SAGE matrix is discussed and the contextual, individual and group determinants of vaccination behaviour are presented in detail.

Key words: vaccine, vaccine hesitancy, theoretical models of vaccine hesitancy analysis, factors of vaccine hesitancy

ОТГОВОРНОСТ ЗА ЛИЧНОТО И ОБЩЕСТВЕННОТО ЗДРАВЕ И СЪСТОЯНИЕТО НА ОКОЛНАТА СРЕДА

Ива Митева

RESPONSIBILITY FOR PERSONAL, PUBLIC AND ENVIRONMENTAL HEALTH

Iva Miteva

Резюме: Повечето дискусии в биоетиката и здравната политика, свързани със социалната отговорност за здравето, са съсредоточени върху задължението на обществото да осигурява достъп до здравни грижи. Това е важно задължение, но обществото може да насърчава здравето по много други начини, например чрез санитарни съоръжения, контрол на замърсяването, осигуряване на безопасност на храните и лекарствата, здравно образование, наблюдение на болестите, градско планиране и трудова медицина. Трябва да се обърне по-голямо внимание на стратегиите за насърчаване на здравето, различни от достъпа до здравни грижи, като например подобряване на състоянието на околната среда, общественото здраве и изследователската работа в сферата здравеопазването.

Ключови думи: отговорност, обществено здравеопазване, екологично здраве, достъп до здравни грижи

Summary: Most of the discussion in bioethics and health policy concerning social responsibility for health has focused on society's obligation to provide access to healthcare. While ensuring access to healthcare is an important social responsibility, societies can promote health in many other ways, such as through sanitation, pollution control, food and drug safety, health education, disease surveillance, urban planning and occupational health. Greater attention should be paid to strategies for health promotion other than access to healthcare, such as environmental and public health and health research.

Key words: responsibility, public health, environmental health, access to healthcare